EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 25.9.2025.
COM(2025) 517 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Devītais gada ziņojums par Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā”

Saturs

1. Ievads 1
1.1.1. Turcija un bēgļu krīze 1
1.2. ES reakcija uz krīzi un mehānisma izveide 2
2. Mehānisma darbība 3
3. Finansēšanas spējas, finansējuma ilgums un veids 4
4. Mehānisma īstenošana 6
5. Uzraudzība, izvērtēšana un revīzija 14
6. Saziņa un pamanāmība 15
7. Secinājumi un turpmākie pasākumi 15

1. Ievads

Saskaņā ar 8. panta 1. punktu Komisijas Lēmumā C(2015) 9500[1] ("Lēmums") Komisijai ir regulāri jāinformē Eiropas Parlaments un Padome par Bēgļu atbalsta mehānisma Turcijā ("mehānisms") īstenošanu. Lēmuma 8. panta 2. punkts paredz, ka Komisijai katru gadu jāsniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojums par mehānisma īstenošanu. Pirmais gada ziņojums par mehānismu tika publicēts 2017. gada martā[2]. Visi gada ziņojumi ir pieejami Bēgļu atbalsta mehānisma tīmekļa vietnē. Šā ziņojuma pamatā ir dati par laiku līdz 2025. gada februārim (ieskaitot).

1.1.1. Turcija un bēgļu krīze

Sava ģeogrāfiskā izvietojuma dēļ Turcija ir būtiska uzņemšanas un tranzīta valsts bēgļiem un migrantiem. Saskaņā ar Turcijas valdības sniegtajiem datiem 2025. gada janvārī valsts uzņēma 2 888 876 sīriešus, kuriem tika piešķirta pagaidu aizsardzība, un vairāk nekā 300 000 reģistrētu bēgļu un patvēruma meklētāju, galvenokārt no Afganistānas, Irākas, Irānas un Somālijas[3,4]. Tas ir būtiski ietekmējis uzņēmējkopienas. Ieilgusī Sīrijas bēgļu pārvietošana un pieaugošais neatbilstīgas ieceļošanas gadījumu skaits no Afganistānas Turcijā rada arvien lielākas problēmas bēgļu, migrantu un uzņēmējkopienu sociālajai kohēzijai. Tajā pašā laikā situācija uz Turcijas un Irānas robežas joprojām ir saspringta. Pēc Asada režīma krišanas 2024. gada decembrī un saskaņā ar Turcijas iestāžu sniegtajiem datiem Turcijas robežu ar Sīriju šķērso arvien lielāks skaits sīriešu, kuriem ir pagaidu aizsardzības statuss. Dati nav pilnīgi skaidri par to, vai runa ir par pastāvīgu atgriešanos vai apskatīšanas apmeklējumiem[5]. Turcijas iestādes ir uzsvērušas, ka atgriešanai vajadzētu būt brīvprātīgai, drošai, cieņpilnai un sakārtotai.

Turcija turpina pielikt ļoti lielas pūles, uzņemot bēgļus un migrantus un apmierinot viņu vajadzības, un ir atkārtoti paudusi apņemšanos īstenot ES un Turcijas 2016. gada 18. marta paziņojumu[6] ("Paziņojums"). 2024. gadā paziņojums turpināja nodrošināt konkrētus rezultātus. Lai gan tas joprojām ir mazāks nekā pirms Paziņojuma, neatbilstīgo ieceļotāju skaits

[1] Komisijas Lēmums C(2015) 9500 (2015. gada 24. novembris) par Savienības un dalībvalstu rīcības koordināciju, izmantojot koordinācijas mehānismu "Bēgļu atbalsta mehānisms Turcijai".
[2] https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/9dc8736f-c734-48be-8678-aca919a6a1bf_en.
[3] https://en.goc.gov.tr/irregular-migration.
[4] Turcijas patvēruma sistēmas specifiska iezīme ir saistīta ar to, ka valsts ir parakstījusi 1951. gada Ženēvas konvencijas 1967. gada Ņujorkas protokolu ar atrunu. Attiecīgi lielākā daļa bēgļu Turcijā nevar pieteikties pilntiesīga bēgļa statusam, bet tikai "bēgļa statusam ar nosacījumiem", kas, ja tiek piešķirts, ļauj uzturēties valstī tikai līdz brīdim, kad atzītais bēglis tiek "pārmitināts uz trešo valsti".
[5] Turcijas Iekšlietu ministrija 2025. gada 29. janvārī paziņoja, ka kopš 2024. gada 9. decembra Sīrijā ir atgriezušies 81 576 bēgļi. Turklāt saskaņā ar *UNHCR* ieteikumu tā apliecināja, ka prezidents Erdogans apstiprināja apskatīšanas apmeklējumus sīriešiem no Turcijas uz laiku no 2025. gada 1. janvāra līdz 1. jūlijam. Šajā sešu mēnešu laikposmā izraudzītā ģimenes galva varēs ieceļot valstī/izceļot no tās trīs reizes, nezaudējot pagaidu aizsardzības statusu.
[6] http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

pa jūru turpināja palielināties Grieķijā, kā arī ieceļotāju skaits pa sauszemi Bulgārijā, savukārt Itālijā un valdības kontrolētajā Kipras teritorijā ieceļotāju skaits ievērojami samazinājās[7].

Saskaņā ar paziņojumu turpināja īstenot pārmitināšanas shēmu "Viens pret vienu". No 2016. gada aprīļa līdz 2025. gada februārim no Turcijas Eiropas Savienībā tika pārmitināti vairāk nekā 43 815 Sīrijas bēgļi. Kopš 2016. gada no Grieķijas salām uz Turciju ir atgriezti 2 140 migranti. Tā kā Turcijas iestādes nav atsaukušas savu 2020. gada marta lēmumu par paziņojumā paredzēto atgriešanas operāciju apturēšanu pēc Covid-19 pandēmijas, kopš tā laika atgriešanas operācijas nav veiktas, neraugoties uz atkārtotiem Komisijas un Grieķijas iestāžu pieprasījumiem.

2020. gada oktobrī Eiropadome piekrita sākt pozitīvu ES un Turcijas programmu. Tika noteiktas četras prioritārās jomas: i) muitas savienības darbības uzlabošana un diskusiju par tās modernizāciju atsākšana; ii) migrācija un atbalsts bēgļiem; iii) augsta līmeņa dialogi; un iv) tieši personiski kontakti un mobilitāte. 2021. gada jūnijā Eiropadome atkārtoti apliecināja ES gatavību pakāpeniski, samērīgi un atsaucami sadarboties ar Turciju, lai palielinātu sadarbību vairākās kopīgu interešu jomās, ievērojot noteiktos nosacījumus, kas izklāstīti 2021. marta un iepriekšējos Eiropadomes secinājumos. 2023. gada 29. novembra kopīgais paziņojums bija atbilde uz Eiropadomes 2023. gada 29. un 30. jūnija aicinājumu Augstajam pārstāvim un Komisijai iesniegt ziņojumu par pašreizējo stāvokli ES un Turcijas attiecībās. Tajā tika sniegti vairāki priekšlikumi, lai stiprinātu attiecības, t. sk. tādās jomās kā migrācijas pārvaldība un finansiālais atbalsts bēgļiem un uzņēmējkopienām. 2023. gada novembrī Briselē notika ES un Turcijas augsta līmeņa dialogs par migrāciju un drošību, un paredzams, ka 2025. gada pirmajā pusē notiks jauna sanāksme.

1.2. ES reakcija uz krīzi un mehānisma izveide

Reaģējot uz ES dalībvalstu aicinājumu piešķirt būtisku papildu finansējumu bēgļu atbalstam Turcijā, Komisija ar 2015. gada 24. novembra lēmumu, kas grozīts 2016. gada 10. februārī, kā arī 2018. gada 14. martā un 24. jūlijā, izveidoja Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā. Mehānisms koordinē to resursu mobilizāciju, kas darīti pieejami no ES budžeta un dalībvalstu papildu iemaksām, kuras ietvertas ES budžetā kā ārējie piešķirtie ieņēmumi[8]. Dalībvalstis ir politiski apņēmušās veikt

[7] No 2024. gada janvāra līdz decembrim ES no Turcijas ieradās 65 574 neatbilstīgie migranti, kas salīdzinājumā ar 57 597 neatbilstīgiem ieceļotājiem tajā pašā laikposmā 2023. gadā ir pieaugums par 14 %. 2024. gadā neatbilstīgo ieceļotāju skaits pa jūru Grieķijā palielinājās par 31 % salīdzinājumā ar 2023. gadu. Ieceļotāju skaits Grieķijā pa sauszemi palielinājās daudz mazākā mērā, proti, par 2 %. Tajā pašā laikā laikposmā no 2024. gada janvāra līdz decembrim to personu skaits, kuras neatbilstīgi ieceļoja Kiprā, šķērsojot Zaļo līniju, samazinājās par 42 % salīdzinājumā ar to pašu laikposmu 2023. gadā. Turklāt, no 2025. gada janvāra līdz februārim ES no Turcijas ieradās 4 537 neatbilstīgie migranti, kas salīdzinājumā ar 7 426 neatbilstīgiem ieceļotājiem tajā pašā laikposmā 2024. gadā ir samazinājums par 39 %. Migrācijas maršrutā no Turcijas uz Itāliju 2024. gadā bija vērojams ievērojams samazinājums, proti, ieceļojuši aptuveni 3 366 cilvēki, kā rezultātā 5 % no Itālijā neatbilstīgi robežu šķērsojušajiem nāk no Turcijas. 2015. gadā, pirms ES un Turcijas paziņojuma, neatbilstīgo ieceļotāju skaits no Vidusjūras austrumdaļas maršruta bija 885 386.

[8] Ārējie ieņēmumi saskaņā ar 21. panta 2. punkta b) apakšpunktu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES, Euratom) Nr. 966/2012 (2012. gada 25. oktobris) par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam

valsts iemaksas kā daļu no ES dalībvalstu un Eiropas Komisijas kopējās vienošanās, kas pieņemta 2016. gada 3. februārī un atjaunināta, kad tika noslēgta vienošanās par mehānisma otro maksājumu daļu[9]. Kopējā vienošanās paredzēja arī nosacījumu sistēmu.

Eiropas Savienības un Turcijas valstu un valdību vadītāji 2016. gada 18. martā vēlreiz apliecināja savu apņemšanos īstenot kopīgo rīcības plānu un vienojās par turpmākiem pasākumiem, kuru mērķis ir padziļināt ES un Turcijas attiecības un risināt migrācijas krīzi[10]. Turcija un Eiropas Savienība atzina, ka ir vajadzīgi turpmāki, ātri un mērķtiecīgi centieni. Konkrētāk, ES un Turcijas paziņojumā bija pausts aicinājums izbeigt neatbilstīgo migrāciju no Turcijas uz ES, proti, izjaukt cilvēku kontrabandistu darbības modeli un piedāvāt migrantiem alternatīvu, kas viņiem neliek riskēt ar dzīvību, un aicinājums paātrināt mehānisma īstenošanu.

Mehānisma pirmajai maksājumu daļai (2016.–2017. gadam) kopumā tika piešķirti 3 miljardi EUR[11], un otrajai maksājumu daļai (2018.–2019. gadam) tika darīti pieejami papildu 3 miljardi EUR, tādējādi mehānisma kopējā summa sasniedza 6 miljardus EUR. Pēc šīs sanāksmes Komisija drīz sāka slēgt līgumus par pirmajiem projektiem. Līdz 2020. gada 31. decembrim Komisija bija noslēgusi līgumus par visiem mehānisma darbībai piešķirtajiem līdzekļiem, un līdz 2024. gada beigām bija izmaksāti vairāk nekā 5,7 miljardi EUR.

2. Mehānisma darbība

Šis mehānisms bija koordinācijas mehānisms, kas ļāva ātri, lietderīgi un efektīvi mobilizēt ES palīdzību bēgļiem Turcijā, vienlaikus nodrošinot finanšu pareizu pārvaldību. Mehānisms nodrošināja pašreizējo ES finanšu instrumentu optimālu izmantošanu humānās un/vai attīstības palīdzības sniegšanai, lai visaptveroši un saskaņoti apmierinātu bēgļu un uzņēmējkopienu vajadzības[12].

Bēgļu atbalsta mehānisma koordinācijas komiteja sniedz stratēģiskas norādes par prioritātēm, atbalstāmo darbību veidu, piešķiramajām summām un izmantojamajiem finanšu instrumentiem, kā arī par nosacījumiem, kas attiecas uz Turcijas saistību izpildi saskaņā ar ES un Turcijas 2015. gada 29. novembra kopīgo rīcības plānu ("kopīgais rīcības plāns")[13].

---

budžetam, un par Padomes Regulas (EK, Euratom) Nr. 1605/2002 atcelšanu (OV L 298, 26.10.2012., 1. lpp.) par iemaksām 2016. gadā un līdz 2018. gada 1. augustam un saskaņā ar 21. panta 2. punkta a) apakšpunkta ii) punktu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES, Euratom) 2018/1046 (2018. gada 18. jūlijs) par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 un Lēmumu Nr. 541/2014/ES un atceļ Regulu (ES, Euratom) Nr. 966/2012 (OV L 193, 30.7.2018., 1. lpp.).

[9] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf

[10] http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

[11] Minētie 3 miljardi EUR tika darīti pieejami papildus 345 miljoniem EUR, ko Komisija jau bija piešķīrusi Turcijai, reaģējot uz Sīrijas bēgļu krīzi pirms mehānisma darbības sākuma, un šī summa papildināja dalībvalstu divpusējo atbalstu.

[12] Komisijas 2015. gada 24. novembra Lēmuma C(2015) 9500 2. pants "Mehānisma mērķi".

[13] Sk. 5. panta 1. punktu Komisijas Lēmumā C(2015) 9500, kas grozīts ar Komisijas Lēmumu C(2016) 855.

Joprojām ir svarīga mehānisma projektu ilgtspēja un Turcijas iestāžu līdzatbildība par tiem. Ilgtspējas un ietekmes nozīme tika uzsvērta Eiropas Revīzijas palātas 2024. gada aprīļa otrā īpašā ziņojuma ieteikumos. Prioritārās palīdzības jomas ir noteiktas, pamatojoties uz visaptverošu un neatkarīgu vajadzību novērtējumu, kas tika atjaunināts 2018. gadā.

Mehānisms koordinēja finansējumu no šādiem ārējās finansēšanas instrumentiem[14]: i) humānā palīdzība; ii) Eiropas kaimiņattiecību instruments; iii) attīstības sadarbības instruments (ASI); iv) Pirmspievienošanās palīdzības instruments (*IPA*) un v) Stabilitātes un miera veicināšanas instruments. Pasākumus, ko finansē no ES budžeta, īsteno saskaņā ar tās finanšu noteikumiem, ko piemēro gan tiešajai, gan netiešajai pārvaldībai. Palīdzības īstenošanas priekšnoteikums ir tāds, ka Turcijai ir stingri jāievēro apņemšanās, kas paredzētas kopīgajā rīcības plānā un paziņojumā.

3. Finansēšanas spējas, finansējuma ilgums un veids

Kopējais mehānisma koordinētais budžets ir 6 miljardi EUR, ko piešķir divās maksājumu daļās. Pirmās un otrās maksājumu daļas projekti ilgst līdz 2025. gada beigām (četrus projektus pagarināja līdz 2029. gada beigām *force majeure*, piemēram, 2023. gada zemestrīču, dēļ), un daudzi pirmās maksājumu daļas projekti ir pabeigti, un lielāko daļu projektu plānots pabeigt laikus vai pirms noteiktā termiņa. Izņēmuma kārtā Covid-19 pandēmijas dēļ tika pagarināts īstenošanas periods tiem projektiem, kas īstenoti saskaņā ar 2016. gada īpašo pasākumu (1,6 miljardi EUR), tādējādi visiem attiecīgajiem projektiem tika dota iespēja sasniegt izvirzītos mērķus.

Pirmā maksājumu daļa bija 3 miljardi EUR, no kuriem 1 miljards EUR tika piešķirts no ES budžeta un 2 miljardi EUR – no dalībvalstu divpusējām iemaksām. Arī otrā maksājumu daļa bija 3 miljardi EUR, no kuriem ES budžets nodrošināja 2 miljardus EUR, bet dalībvalstis – 1 miljardu EUR[15].

Runājot par ES budžeta līdzekļiem, no 1 miljarda EUR, kas 2016.–2017. gadam tika piešķirts no ES budžeta, 2016. gadā tika izmantoti 250 miljoni EUR, bet 2017. gadā – 750 miljoni EUR. No 2 miljardiem EUR, kas 2018.–2019. gadam tika piešķirti no ES budžeta, 2018. gadā tika izmantoti 550 miljoni EUR, bet atlikusī daļa tika izmantota 2019. gadā.

Runājot par dalībvalstu iemaksām, pirmajai maksājumu daļai dalībvalstis 2016. gadā mehānismā iemaksāja 677 miljonus EUR, 2017. gadā – 847 miljonus EUR, 2018. gadā –

[14] Eiropas kaimiņattiecību instrumenta un attīstības sadarbības instrumenta (ASI) iemaksas tika attiecīgi pārnestas uz Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu un ES trasta fondu un īstenotas saskaņā ar tiem. Būtībā visas mehānisma iemaksas ES Reģionālajā trasta fondā reaģēšanai uz krīzi Sīrijā (no *IPA* un mazāk – no ASI) tika īstenotas kā cita veida, nevis humānā palīdzība.

[15] https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/.

396 miljonus EUR un 2019. gadā – 80 miljonus EUR. Otrajā maksājumu daļā dalībvalstis 2018. gadā iemaksāja 68 miljonus EUR, 2019. gadā – 202 miljonus EUR, 2020. gadā – 265 miljonus EUR, 2021. gadā – 166 miljonus EUR, 2022. gadā – 165 miljonus EUR, savukārt atlikušos maksājumus 134 miljonu EUR apmērā – 2023. gadā. Dalībvalstu iemaksas tika veiktas tieši ES budžetā kā ārējie piešķirtie ieņēmumi un iedalītas IPA un humānās palīdzības budžeta pozīcijās.

Apjoms, kādā dalībvalstis *veic iemaksas* mehānismā, joprojām ir pietiekami atbilstošs apjomam, kādā šo iemaksu veidotais finansējums *tiek izmaksāts no* mehānisma.

Ar mehānismu nesaistīta ES papildu palīdzība bēgļiem Turcijā

2020. gadā Komisija piešķīra papildu 535 miljonus EUR ar mehānismu nesaistītu humānās palīdzības darbību atbalstam Turcijā. Šī palīdzība bēgļiem bija vērsta uz pamatvajadzībām, aizsardzību, izglītību un veselības aprūpi, un par to pilnībā ir noslēgti līgumi un tā ir izmaksāta.

Šī tendence turpinājās arī 2021. gadā. Pēc Eiropadomes tā paša gada jūnija secinājumiem Komisija mobilizēja vēl 3 miljardus EUR atbalstam bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā laikposmam no 2021. līdz 2023. gadam. Minētā finansējuma mērķis bija nodrošināt, ka var turpināties būtiski mehānisma pasākumi tādās prioritārajās jomās kā humānā palīdzība, pamatvajadzības, izglītība un veselība, kā arī migrācijas pārvaldība un robežkontrole. Tas ietvēra arī 150 miljonus EUR no *HOME* ĢD instrumentiem, galvenokārt, lai atbalstītu ES dalībvalstu centienus īstenot pārmitināšanu no Turcijas, kā arī migrācijas pārvaldību, robežu pārvaldību un kontrabandas apkarošanu. Tas ietvēra arī 14,4 miljonus EUR atbalsta pasākumam, kas tika pieņemts 2024. gada oktobrī.

Ievērojama daļa finansējuma 2021.–2023. gadam tika mobilizēta, reaģējot uz postošajām 2023. gada zemestrīcēm Turcijā, un kopumā 355,6 miljoni EUR tika novirzīti sociālekonomiskajam atbalstam, pašvaldību infrastruktūrai, izglītības infrastruktūrai un veselības infrastruktūrai.

Eiropadome 2024. gada februārī nolēma piešķirt vēl 2 miljardus EUR, lai uzturētu efektīvu sadarbību migrācijas jomā ar trešām valstīm, t. sk. atbalstu Sīrijas bēgļiem Turcijā, kā daļu no vienošanās par daudzgadu finanšu shēmas (DFS) 2021.–2027. gadam pārskatīšanu.

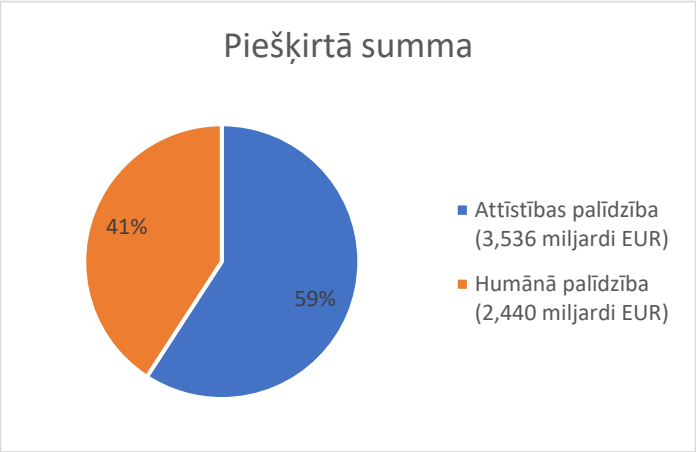
Sīrijas konferencē 2024. gada maijā Komisija apņēmās piešķirt 1 miljardu EUR bēgļu un uzņēmējkopienu atbalstam Turcijā. Šī summa ietvēra 520 miljonus EUR no 2024. gada parastā budžeta, lai nodrošinātu, ka turpinās palīdzība bēgļiem, un 480 miljonus EUR, kas piešķirti agrāk no iepriekš minētā 2 miljardu EUR piešķīruma, atstājot aptuveni 1,5 miljardus EUR 2025.–2027. gadam. Pakete 1 miljarda EUR apmērā ietvēra piecus pasākumus, kas vērsti uz: i) izglītību (80 miljoni EUR); ii) pamatvajadzībām, veselības aprūpi, pašvaldību pakalpojumiem un sociālo kohēziju (421 miljons EUR); iii) migrācijas pārvaldību un robežkontroli (398 miljoni EUR); iv) uzkrājumiem iespējamai Eiropas Investīciju bankas

atkārtotai iesaistei nākotnē, radot potenciālus aizdevumus ar bēgļiem saistītām investīcijām (75 miljoni EUR); un v) humāno palīdzību (26 miljoni EUR).

Kopējais bēgļu un uzņēmējkopienu atbalstam Turcijā kopš 2011. gada piešķirtā ES finansējuma apmērs ir 12,4 miljardi EUR. Šī summa ietver 345 miljonus EUR, kas no 2011. līdz 2016. gadam mobilizēti palīdzībai bēgļiem, 6 miljardus EUR, kas piešķirti no mehānisma, 535 miljonus EUR pagaidu finansējuma veidā 2020. gadā un 3 miljardus EUR papildu finansējuma veidā 2021.–2023. gadā, 1 miljardu EUR 2024. gadā un papildu 1,5 miljardus EUR plānotai palīdzībai līdz 2027. gadam.

4. Mehānisma īstenošana

Mehānisms tiek īstenots humānās un attīstības palīdzības veidā. Šiem virzieniem pirmajā maksājumu daļā tika piešķirti attiecīgi aptuveni 1,4 miljardi EUR un 1,6 miljardi EUR. Ņemot vērā to, ka Sīrijas krīze ir ieilgusi, otrās maksājumu daļas ietvaros pasākumi arvien vairāk ir vērsti uz sociālekonomiskā atbalsta darbībām un iztikas gūšanas iespēju radīšanu. Otrajā maksājumu daļā 1,04 miljardi EUR tika piešķirti humānajai palīdzībai un 1,9 miljardi EUR — attīstības palīdzībai[16].
Visā mehānismā humānās un attīstības palīdzības sadalījums 2024. gada decembrī ir šāds:

Sīkāku informāciju sk. tiešsaistē projektu tabulā[17].

Mehānisma ietvaros sniegtā palīdzība ir balstīta uz projektiem. Izmaksāšana ir atkarīga no panāktā progresa mehānisma pasākumu īstenošanā. Mehānisma atbalsts ietver palīdzību gan bēgļiem, gan uzņēmējkopienām.
Humānā palīdzība mehānisma ietvaros tiek sniegta, lai palīdzētu visneaizsargātākajiem bēgļiem, nodrošinot cilvēka cienīgu atbalstu, kas vērsts uz pamatvajadzību apmierināšanu un

[16] Līdzekļu atlikums 60 miljonu EUR apmērā ir piešķirts mehānisma īstenošanas administratīvajam un darbības atbalstam.
[17] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en.

aizsardzību[18]. Ar humāno palīdzību, šim nolūkam izmantojot specializētas aģentūras un partnerus, arī cenšas novērst trūkumus veselības un izglītības prioritārajās jomās. ES humānās palīdzības sniegšana balstās uz 2007. gadā pieņemto Eiropas konsensu par humāno palīdzību[19], kurā noteikts, ka ES kā humānās palīdzības sniedzēja ievēro humānās palīdzības principus – cilvēcību, neitralitāti, objektivitāti un neatkarību, kā noteikts Līguma par Eiropas Savienības darbību 214. pantā un Humānās palīdzības regulā (Regula (EK) Nr. 1257/96)[20,21].

Mehānisma humānās palīdzības virzienā mehānisma pirmās un otrās maksājumu daļas ietvaros ar 21 partnera starpniecību ir īstenoti kopumā 65 projekti. Minētie projekti aptver reaģēšanu uz visneaizsargātāko Turcijā patvērušos bēgļu pamatvajadzībām, kas tiek darīts, nodrošinot aizsardzību, izglītību un veselības aprūpi. Pirmajā maksājumu daļā humānajai palīdzībai tika piešķirti aptuveni 1,4 miljardi EUR un par tiem tika noslēgti līgumi un izmaksāti 1,4 miljardi EUR, savukārt otrajā maksājumu daļā tika noslēgti līgumi par 1,05 miljardiem EUR un izmaksāti 1,04 miljoni EUR.

Attīstības palīdzība sniedz atbalstu ilgāka termiņa vajadzībām bēgļu veselības aprūpes, izglītības un sociālekonomiskās attīstības jomā, īpaši attiecībā uz piekļuvi sabiedriskajiem pakalpojumiem un iztikas gūšanas iespējām, kā arī pašvaldības infrastruktūrai. Tā ir vērsta arī uz neaizsargātām grupām, un tās pasākumi ietver dzimumu aspektu, piemēram, to mērķis ir pasargāt sievietes un meitenes no seksuālas un ar dzimumu saistītas vardarbības un uzlabot seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpes pieejamību.

Mehānisma attīstības virziena ietvaros joprojām tika panākts progress, īstenojot 26 projektus, par kuriem noslēgti līgumi saskaņā ar pirmo maksājumu daļu. No minētajiem projektiem 15 tika īstenoti, izmantojot kopumā 293 miljonus EUR, kas piešķirti no ES Reģionālā trasta fonda reaģēšanai uz krīzi Sīrijā papildus piešķīrumam, kurš tiek tieši pārvaldīts ar *IPA* starpniecību[22].

Īstenošanas partneriem ir izmaksāti gandrīz 3,2 miljardi EUR no kopumā 3,5 miljardiem EUR, kas attīstības palīdzībai tika piešķirti abās maksājumu daļās[23]. Pirmajā maksājumu daļā attīstības palīdzībai tika piešķirti aptuveni 1,6 miljardi EUR un par tiem tika noslēgti līgumi un izmaksāti 1,6 miljardi EUR, savukārt otrajā maksājumu daļā tika noslēgti līgumi par 1,9 miljardiem EUR un izmaksāti gandrīz 1,7 miljoni EUR.
Mehānisma attīstības virzienā ietilpst 14 īstenošanas procesā esoši līgumi.

[18] Kopumā aizsardzībai, galvenokārt izmantojot humāno palīdzību, no mehānisma ir piešķirti 352 miljoni EUR. Darbības ietvēra bēgļu reģistrāciju un pārbaudi, Turcijas Migrācijas pārvaldības prezidija institucionālo spēju stiprināšanu un mērķtiecīgus aizsardzības pasākumus neaizsargātām grupām. Aizsardzība ir iekļauta arī pamatvajadzībās, veselības aprūpē un izglītībā.
[19] Padomes un dalībvalstu valdību pārstāvju kopīgais paziņojums.
[20] Padomes 1996. gada 20. jūnija Regula (EK) Nr. 1257/96 par humāno palīdzību.
[21] Eiropas Komisijas humānās palīdzības pamatā ir valstu humānās palīdzības īstenošanas gada plāni. Komisijas un tās partneru sadarbību humānās palīdzības jomā regulē Komisijas finanšu un administratīvie pamatnolīgumi ar starptautiskām organizācijām un partnerattiecību pamatnolīgumi ar nevalstiskām organizācijām.
[22] Mehānismā izmantotos *IPA* līdzekļus pārvalda atbilstīgi ārējās darbības noteikumiem, kas iekļauti Finanšu regulas otrās daļas IV sadaļā un tās piemērošanas noteikumos.
[23] Šajā summā ir iekļauti arī līdzekļi, kas izmaksāti projektos, kurus īsteno ES Reģionālais trasta fonds reaģēšanai uz krīzi Sīrijā, bet kas vēl nav segti no ES budžeta.

2024. gadā mehānisma īstenošanu joprojām ietekmēja ļoti augstā inflācija Turcijā un ar valūtas kursu saistītas problēmas. Tādēļ bija jāsamazina dažu projektu tvērums.

Mehānisma pasākumi pa prioritārajām jomām

Par progresu katrā prioritārajā jomā abu mehānisma maksājumu daļu ietvaros tiek ziņots mehānisma uzraudzības ziņojumos[24]. Ir gūti ievērojami panākumi turpmāk minētajās prioritārajās jomās.

Izglītība

Izglītības atbalstam mehānisma ietvaros un papildu atbalstam bēgļiem kopumā ir piešķirti 2,08 miljardi EUR.

Mehānisma humānās palīdzības virzienā izglītībai tika piešķirts vairāk nekā 181 miljons EUR. Programma "Ar nosacījumiem pamatoti naudas pārvedumi izglītībai" (*CCTE*) atbalsta bēgļu bērnu uzņemšanu skolās un skolas apmeklēšanu, katru mēnesi nodrošinot bēgļu ģimenēm maksājumus ar nosacījumu, ka skolēni regulāri apmeklē skolu. 2024. gadā programma *CCTE VI* atbalstīja līdz 585 000 neaizsargātu bēgļu bērnu, veicot nosacītus naudas pārvedumus izglītībai apmaiņā pret regulāru valsts skolu apmeklēšanu. Kopumā 42 312 apdraudēto bēgļu bērnu ir saņēmuši aizsardzības pakalpojumus, izmantojot Turcijas valdības sociālo dienestu centrus un Turcijas Sarkanā Pusmēness kopienas centrus.

2024. gada septembrī skaidras naudas palīdzības līmeņi tika koriģēti, lai mazinātu augstās inflācijas negatīvo ietekmi. Tomēr to studentu skaits, kuri gūst labumu no programmas, gada laikā nedaudz samazinājās finansiālu grūtību un adrešu pārbaudes sistēmas piemērošanas dēļ. Saskaņā ar šo sistēmu ģimenēm uz kurām attiecas pagaidu aizsardzība un kuras ir mainījušas dzīvesvietu bez iestāžu iepriekšēja apstiprinājuma, tika apturēts viņu statuss, kā rezultātā tās tika izslēgtas no sociālās palīdzības programmām.

Iekšlietu ministrs 2024. gada augustā paziņoja, ka 729 000 sīriešu, uz kuriem attiecas pagaidu aizsardzība, nav atrodami viņu reģistrētajās adresēs, un viņiem būtu jāatjauno sava reģistrācija. Tā rezultātā bērni no šīm ģimenēm nevarēja pieteikties sociālās palīdzības programmām, piemēram, programmai "Ar nosacījumiem pamatoti naudas pārvedumi izglītībai" (*CCTE*), vai arī viņiem nācās pilnībā izstāties no programmas. Lai risinātu šīs problēmas, Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrija 2024. gada pēdējā ceturksnī pastiprināja bērnu aizsardzības komponentu.

Valsts izglītības ministrijas īstenotā mehānisma pamatprogramma (Sīriešu bērnu integrācijas Turcijas izglītības sistēmā veicināšana – *PIKTES II*) ar kopējo budžetu 400 miljonu EUR

[24] https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en

apmērā īstenošana beidzās 2023. gada janvārī. Tam sekoja *PIKTES+*[25] ar kopēju budžetu 300 miljonu EUR apmērā, ko finansē no papildu palīdzības bēgļiem Turcijā. 2024. gada novembrī *PIKTES+* saņēma vēl 80 miljonus EUR, lai palīdzētu apmaksāt skolotāju algas.

Kopumā ES palīdzības bēgļiem vispārējais mērķis šajā prioritātes jomā joprojām ir visu bēgļu bērnu integrācija Turcijas oficiālajā izglītības sistēmā, ko papildina to bērnu iekļaušana, kuri neapmeklē skolu, un drošu mācību iespēju izveide, kā arī mācību rezultātu uzlabošana. 2024. gada martā 74 % (834 169) bēgļu bērnu piedalījās formālajā izglītībā (t. sk. pirmsskolas izglītībā) 29 visblīvākajās bēgļu apdzīvotajās provincēs, uz kurām attiecas *PIKTES+* programma.

To studentu, kas ir bēgļi, un uzņēmējkopienu studentu skaits, kuri saņem mehānisma atbalstītas stipendijas, lai iegūtu tehnisko un profesionālo izglītību un apmācību vai apmeklētu augstākās izglītības iestādes, ir sasniedzis 29 049. Lielākā daļa šo studentu bija bēgļi, un tika saglabāts dzimumu līdzsvars.

Mehānisms arī turpināja sniegt atbalstu izglītības infrastruktūras attīstībai un palīdzēja mazināt skolu pārpildītību. Būtisks progress ir panākts modernizēto un pabeigto izglītības iestāžu skaita ziņā. Nozīmīgs sasniegums modernizēšanas jomā bija 8 700 interaktīvo tāfeļu uzstādīšana pamatskolās un vidusskolās. Ar mehānisma atbalstu līdz šim ir modernizētas vairāk nekā 12 000 iestāžu.

Turklāt projektu "Izglītība visiem krīzes laikos" un "Izglītības infrastruktūra noturībai" ietvaros tika uzbūvētas 175 skolas un sākti izglītības pakalpojumi. Uz skolu jumtiem uzstādītie saules enerģijas paneļi ražo enerģiju 50 skolām, un 41 skolā tika pabeigti energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi.

2024. gadā tika parakstīti līgumi, lai palīdzētu atjaunot izglītības infrastruktūru Turcijā pēc 2023. gada februāra zemestrīcēm. Šā finansējuma mērķis ir palielināt izglītības pieejamību gan bēgļiem, gan uzņēmējkopienām. Divi dotāciju projekti, kuru kopējā vērtība ir 20 miljoni EUR, nodrošina stipendijas un ar tām saistītus pakalpojumus studentiem bēgļiem un studentiem no uzņēmējkopienām, kuri studē pirmsdiploma/pēcdiploma studiju programmās. Projekti tika sākti 2023. gada janvārī, un tiem būtu jāilgst trīs gadus. Līdz 2025. gada janvārim stipendija tika piešķirta 5 702 augstākās izglītības studentiem, no kuriem 3 077 studenti bija sīrieši un 2 625 – Turcijas studenti.

Aizsardzība

Aizsardzības atbalstam mehānisma ietvaros un papildu atbalstam bēgļiem kopumā ir piešķirti aptuveni 352 miljoni EUR, galvenokārt izmantojot humānās palīdzības virziena projektus.

[25] Iekļaujošas bērnu izglītības Turcijas izglītības sistēmā veicināšana (*PIKTES+*).

Mehānisma humānās palīdzības virziena ietvaros ir atbalstīta bēgļu reģistrēšana un pārbaude, lai sniegtu viņiem iespēju legalizēt savu statusu Turcijā un atvieglotu viņu piekļuvi pakalpojumiem. Īpaši ar to tika atbalstīti Turcijas Migrācijas pārvaldības prezidija centieni reģistrācijas jomā un stiprinātas tā institucionālās un tehniskās spējas. Papildus atsevišķiem aizsardzības pasākumiem, kuru mērķis ir novērst nepilnības un reaģēt uz konkrētām vajadzībām un riskam pakļautām personām, aizsardzība ir integrēta arī citos humānās palīdzības stratēģijas pīlāros (pamatvajadzības, veselības aprūpe un izglītība). Vispārējais mērķis ir labāk risināt bēgļu neaizsargātības jautājumu, legalizēt viņu statusu un nodrošināt viņiem piekļuvi plašākam publisko un ANO/NVO pakalpojumu tīklam. Pārskata periodā palīdzība joprojām tika vērsta uz visneaizsargātākajām grupām (piemēram, sezonas lauksaimniecības darbiniekiem – migrantiem, galvenajām bēgļu grupām[26] utt.). Turklāt projekti, kurus finansēja no ES Reģionālā trasta fonda reaģēšanai uz krīzi Sīrijā, ir ietvēruši palīdzību kopienu centriem, kas uzņem bēgļus, un neaizsargātu bēgļu tālāku nosūtīšanu uz attiecīgajiem dienestiem.

Mehānisma attīstības virzienā turpinājās Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrijai piešķirtās tiešās dotācijas 20 miljonu EUR apmērā īstenošana. Šā projekta mērķis ir palielināt gan Turcijas iedzīvotāju, gan bēgļu neaizsargāto grupu piekļuvi kvalitatīviem sociālajiem pakalpojumiem, kā arī ministrijas spēju sniegt integrētus un kvalitatīvus sociālos pakalpojumus.

Veselība

Veselības aprūpes atbalstam mehānisma ietvaros un papildu atbalstam bēgļiem kopumā ir piešķirti 1,05 miljardi EUR.

Mehānisma finansējuma galvenais pīlārs ir atbalstīt migrantu veselību, kas pazīstams kā *SIHHAT* – projekts, ko finansē no trim secīgiem piešķīrumiem: 300 miljoniem EUR 2016. gadā, 210 miljoniem EUR 2020. gadā un 210 miljoniem EUR 2023. gadā. Projekta *SIHHAT* ietvaros tiek atbalstīti Turcijas Veselības ministrijas centieni nodrošināt visiem bēgļiem bezmaksas un taisnīgu piekļuvi veselības aprūpei. 32 provincēs darbojas kopumā 176 migrantu veselības centri un deviņas konteineru tipa veselības aprūpes nodaļas, un ES atbalstītās iestādēs strādā aptuveni 3 500 veselības aprūpes darbinieku, no kuriem vairāk nekā 75 % ir Sīrijas izcelsmes. Zemestrīču dēļ ir zaudēti veselības aprūpes darbinieki, un tika bojāti 17 centri; to pakalpojumi ir pārcelti uz pagaidu konteineru tipa veselības aprūpes nodaļām. *SIHHAT II* īstenošana beidzās 2024. gada vidū. *SIHHAT III* nodrošina, ka bēgļu veselības aprūpes pakalpojumi turpinās ar papildu ES atbalstu 210 miljonu EUR apmērā 2023. gadā un 50 miljonu EUR apmērā 2024. gadā.

[26] To vidū ir bēgļi, kas dzīvo 2023. gada zemestrīču visvairāk skartajās provincēs, un neaizsargātas bēgļu un migrantu grupas ar īpašām aizsardzības vajadzībām (piemēram, mājsaimniecības, kuras vada tikai viens cilvēks, personas ar invaliditāti, personas, kas pārcietušas ar dzimumu saistītu vardarbību, *LGBTIQ+*), tostarp aptuveni 300 000 skolu neapmeklējošu bērnu.

Abas mehānisma finansētās slimnīcas – *Dörtyol/Hatay* un *Kilis* – ir pilnībā darbojušās kopš 2022. gada un sniedz būtiskus veselības aprūpes pakalpojumus pēc 2023. gada zemestrīcēm, kad abu slimnīcu kapacitāte tika palielināta līdz 400 gultas vietām. Turklāt ar mehānisma palīdzību tiek turpināts būvēt un renovēt migrantu veselības centrus, iepirkt medicīnisko aprīkojumu, maternitātes un higiēnas komplektus, kā arī renovēt fizioterapijas un rehabilitācijas iestādes, kā papildinājumu *SIHHAT*. 2024. gadā sākās astoņu veselības centru būvniecība un tika iepirktas 113 medicīniskā aprīkojuma vienības, kuras izmantos vairāk nekā 40 slimnīcas.

Attiecībā uz humāno palīdzību divi fiziskās rehabilitācijas centri – *Kilis* un *Reihanli/Hatay* – turpina darboties un sniegt tādus pakalpojumus kā fizioterapija, garīgās veselības aprūpe un psihosociālais atbalsts bēgļiem ar invaliditāti un citām neaizsargātām personām.

Pašvaldību infrastruktūra

Pašvaldību infrastruktūras atbalstam mehānisma ietvaros un papildu atbalstam bēgļiem kopumā ir piešķirti 509 miljoni EUR.

Mehānisms atbalsta dažādas pašvaldības, palīdzot tām nodrošināt būtiskus pašvaldības pakalpojumus, tai skaitā ūdensapgādi, sanitāros pakalpojumus un cieto atkritumu apsaimniekošanu. Tas arī atbalsta vietējo infrastruktūru, sniedzot atpūtas pakalpojumus. Atpūtas iespēju vajadzībām ir pabeigti 12 objekti (futbola laukumi un tenisa korti), savukārt pašlaik tiek būvēti 10 sporta kompleksi. Ūdens un notekūdeņu apsaimniekošanas būvju būvniecības projektu īstenošana *Kilis*, *Şanlıurfa*, *Gaziantep*, *Mersin*, *Mardin*, *Adıyaman*, *Malatya* un *Hatay* provincē turpinās.

2023. un 2024. gadā tika sagatavoti papildu pašvaldību infrastruktūras līgumi. To mērķis ir ļaut turpināt projektu, kura mērķis ir stiprināt neaizsargātus jauniešus, nodrošinot iekļaujošu sporta un jaunatnes infrastruktūru, kā arī turpināt projektu, kura mērķis ir atjaunot ūdensapgādes un notekūdeņu sistēmas.

Vēl viens līgums šajā prioritārajā jomā tika parakstīts 2024. gadā ar Turcijas Vides, urbanizācijas un klimata pārmaiņu ministriju, lai palīdzētu sagatavot un īstenot pašvaldību infrastruktūras projektus, kuriem ar *Ilbank* starpniecību tiks izsniegti starptautisko finanšu iestāžu aizdevumi.

Pamatvajadzības un sociālekonomiskais atbalsts

Pamatvajadzībām un sociālekonomiskajam atbalstam mehānisma ietvaros un papildu atbalstam bēgļiem kopumā ir piešķirti 4 miljardi EUR.

Šajā prioritārajā jomā pasākumu mērķis ir palīdzēt apmierināt visneaizsargātāko bēgļu pamatvajadzības un stiprināt bēgļu noturību un pašapgādes spēju. Tas ļautu pakāpeniski pāriet no atkarības no sociālās palīdzības uz lielāku patstāvību un iztikas gūšanas iespējām.

Pateicoties mehānisma nodrošinātajai palīdzībai pamatvajadzību jomā, vairāk nekā 2,6 miljoni bēgļu ir saņēmuši tiešu atbalstu, kas sniedz iespēju dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Līdz 2023. gada jūlijam lielākā daļa atbalsta tika sniegta no sociālās palīdzības programmas "Ārkārtas sociālās drošības tīkls" (*ESSN*), kas katru mēnesi, izmantojot debetkaršu sistēmu, piešķir palīdzību naudā vairāk nekā 1,6 miljoniem bēgļu.

Mehānisma otrās maksājumu daļas ietvaros tika pabeigta 245 miljonu EUR tiešās dotācijas īstenošana sadarbībā ar Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministriju. Minētā dotācija ļāva sniegt ikmēneša finansiālu atbalstu, kas ir salīdzināms ar sociālo palīdzību, ko sniedz neaizsargātām personām saskaņā ar Turcijas sociālā nodrošinājuma sistēmu, t. i., papildu palīdzību no programmas *ESSN* (*C-ESSN*). Projekts tika īstenots paralēli *ESSN* un sniedza atbalstu mājsaimniecībām ar vientuļajiem vecākiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem un personām ar invaliditāti (tostarp personām ar smagu invaliditāti). 2024. gadā programmu *C-ESSN* un *ESSN*[27] turpināšana tika nodrošināta, izmantojot 3 miljardus EUR no papildu atbalsta bēgļiem, kas bija mobilizēts 2021.–2023. gadam[28] ārpus mehānisma satvara. Kopš tā laika abas programmas ir apvienotas vienā līgumā. 2023. gada jūlijā ar Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministriju tika parakstīta šī jaunā skaidras naudas palīdzības programma "Sociālās drošības tīkls bēgļiem Turcijā (*SSN*)" (781 miljons EUR). Šis pasākums iezīmēja *ESSN* pāreju no humānās palīdzības uz ilgāka termiņa attīstības palīdzību, un *ECHO* ĢD vairs nebija iesaistīts programmas pārvaldībā. Pašreizējā programma (*SSN*) atbalsta nedaudz vairāk par 1,4 miljoniem bēgļu ikdienas pamatvajadzību apmierināšanā.

Joprojām tiek sniegts papildu sociālekonomiskais atbalsts bēgļiem, lai atvieglotu viņiem piekļuvi darba tirgum. ES stratēģija šajā prioritārajā jomā attiecas gan uz darba tirgus piedāvājuma, gan pieprasījuma pusi. Galvenie atbalsta veidi ir tehniskā un profesionālā izglītība un apmācība; īstermiņa profesionālās apmācības kursi, tostarp apmācība darbavietā, vispārīgo prasmju apmācība, darba un profesionālās konsultācijas un atbalsta pakalpojumi, kā arī atbalsts darba atļaujām. Attiecībā uz īstermiņa profesionālo prasmju pilnveides mācību kursiem 2024. gadā sešu mēnešu periodā tika reģistrēti 11 779 dalībnieki īstermiņa profesionālo prasmju pilnveides mācību kursos, tādējādi atbalsta saņēmēju kumulatīvais skaits sasniedza 83 789, no kuriem 51 % bija vīrieši. Turklāt dati, kas tajā pašā periodā savākti par trim projektiem, liecina par jaunu darbvietu skaita pieaugumu par 8 584, kuras radījuši uzņēmumi, kuri izveidoti vai paplašināti ar ES bēgļu atbalstu, tādējādi kopumā nodrošinot 15 004 darbvietas.

Programmas otrā lielākā daļa ir vērsta uz jaunu uzņēmumu izveidi un esošo uzņēmumu paplašināšanu, sniedzot materiālu un nemateriālu atbalstu, lai uzlabotu oficiālu darbvietu radīšanu. Nodarbinātības atbalsta un atbalsta projekti pārejai uz darba tirgu (*ISDEP I* un

[27] Plānots, ka nākamo *ESSN* programmas posmu pārņems *ENEST* ĢD.

[28] *Komisijas Īstenošanas lēmums (4.1.2022.) par tā individuālā pasākuma finansēšanu, ar ko tiek piešķirts naudas pabalsts visneaizsargātākajiem bēgļiem Turcijā 2022. un 2023. gadā (C(2022) 7822 final),* un *Komisijas Īstenošanas lēmums (7.12.2022.) par tā individuālā pasākuma finansēšanu, ar ko bēgļiem Turcijā 2022. gadā turpina sniegt atbalstu pamatvajadzību apmierināšanai un pārejai uz iztikas gūšanas iespējām (C(2022) 8887).*

ISDEP II), ko īsteno sadarbībā ar Turcijas Nodarbinātības aģentūru (*İŞKUR*) kopā ar Darba un sociālā nodrošinājuma ministrijas Starptautisko darbaspēka ģenerāldirektorātu (*DG ILF*), ir vērsti uz bēgļu un uzņēmējkopienu locekļu oficiālās nodarbinātības palielināšanu. *ISDEP I* tika veiksmīgi pabeigts 2024. gadā. Dotācijas uzņēmējiem, tostarp apmācība uzņēmējdarbības jomā, kā arī materiāls un nemateriāls atbalsts gan bēgļiem, gan uzņēmējkopienām, lai radītu darbvietas ciešā sadarbībā ar Turcijas Mazās un vidējās rūpniecības attīstības organizāciju (*KOSGEB*) un Turcijas Attīstības un investīciju banku (*TKYB*).

Projektiem "Uzņēmējdarbības spēju uzlabošana ilgtspējīgai sociālekonomiskajai integrācijai (*ENGANCER*)" un "Sociālā uzņēmējdarbība, iespēju nodrošināšana un kohēzija bēgļu kopienās un uzņēmējkopienās Turcijā" ir viens un tas pats mērķis, un tos īsteno sadarbībā ar Rūpniecības un tehnoloģiju ministriju. Tiek īstenoti papildu projekti tādās jomās kā nodarbinātība lauksaimniecībā, profesionālā apmācība un māceklība. 2024. gadā tika parakstīti vēl citi sociālekonomiskā atbalsta līgumi. Tie ietver līgumus, kuru mērķis ir uzlabot bēgļu un uzņēmējkopienu ilgtspējīgus iztikas līdzekļus un oficiālu nodarbinātību teritorijās, ko skāra 2023. gada februāra zemestrīces.

Migrācijas pārvaldība

Migrācijas pārvaldības atbalstam mehānisma ietvaros un papildu atbalstam bēgļiem kopumā ir piešķirti 878 miljoni EUR[29].

Ir pabeigti divi projekti, kas finansēti no pirmās maksājumu daļas par kopējo summu 80 miljoni EUR. Pirmais projekts sniedza ES atbalstu Turcijas krasta apsardzes meklēšanas un glābšanas spēju stiprināšanai, un otrā projekta mērķis bija palīdzēt Turcijas Migrācijas pārvaldības prezidijam[30] pārvaldīt bēgļu atgriešanu no ES.

2024. gadā turpinājās trīs projektu īstenošana 30 miljonu EUR apmērā no papildu atbalsta bēgļiem ar nolūku: i) stiprināt Turcijas Migrācijas pārvaldības prezidija spēju apkarot neatbilstīgu migrāciju; ii) uzlabot robežu pārvaldības aģentūru savstarpējo sadarbību lidostās; un iii) turpināt sniegt operatīvo atbalstu izraidīšanas centru pārvaldībai.

Kopš 2024. gada tiek īstenots līgums 220 miljonu EUR apmērā, kas parakstīts 2023. gada decembrī. Tā mērķis ir vēl vairāk stiprināt robežu pārvaldību pie Turcijas austrumu un dienvidaustrumu robežas. 2024. gadā papildu atbalsta bēgļiem ietvaros Turcijas migrācijas un robežu pārvaldības spēju atbalstam tika piešķirti vēl 398 miljoni EUR. Šis finansējums ir vērsts uz: i) brīvprātīgu atgriešanos izcelsmes valstīs; ii) starptautiskās un pagaidu aizsardzības procedūru stiprināšanu; iii) migrantu kontrabandas novēršanu; iv) sauszemes un jūras robežu drošību un likumīgo migrāciju. Tajā bija iekļauts arī 50 miljonu EUR papildinājums, kas tika piešķirts iepriekš minētajam robežu pārvaldības projektam.

[29] Tas neietver 150 miljonus EUR, kas piešķirti no *HOME* instrumentu līdzekļiem.
[30] Tajā laikā saukts par Migrācijas pārvaldības ģenerāldirektorātu (*DGMM*).

Dzimumu līdztiesības aspekti mehānisma projektos

ES Dzimumu līdztiesības rīcības plāns III "Kopīgi pretī pasaulei, kurā valda dzimumu līdztiesība, 2021.–2025. gads" turpina būt par atsauces dokumentu mehānisma aptverto pasākumu īstenošanā. Sieviešu un meiteņu visā viņu daudzveidībā cilvēktiesību veicināšana, aizsardzība un īstenošana, dzimumu līdztiesība un iespēju nodrošināšana sievietēm un meitenēm 2024. gadā joprojām bija prioritātes. Ar dzimumu līdztiesību saistīti apsvērumi tika iekļauti visos mehānisma projektos un pastāvīgi uzraudzīti, izmantojot sadalītus datus (76 rādītāji).

Mehānisms ievērojami uzlaboja sieviešu nodarbināmību, – vairāk nekā 26 000 sieviešu pabeidza īstermiņa profesionālo prasmju apmācību, aptuveni 40 000 saņēma nodarbinātības konsultāciju pakalpojumus un 500 sievietēm piederoši uzņēmumi saņēma konsultatīvu vai finansiālu atbalstu. Mehānisms ir nodrošinājis turku valodas kursus bēglēm un aptuveni 25 000 pieaugušu sieviešu un 20 000 studenšu, kas ir bēgles, ir sekmīgi pabeigušas šos kursus. Turklāt aptuveni 55 000 bēgļu bērnu – meiteņu ir apmeklējušas pirmsskolas izglītības iestādes, kurām piekļuve nodrošināta mehānisma finansētu projektu ietvaros, un 15 000 studenšu saņem izglītības stipendijas. Ievērības cienīgi ir tas, ka gandrīz 50 % mehānisma ietvaros nodarbināto skolotāju un izglītības darbinieku ir sievietes. Naudas pārvedumu programmas vienādā mērā dod labumu vairāk nekā 1 miljonam sieviešu bēgļu, kā arī ar regulāriem beznosacījuma līdzekļu pārvedumiem. Turklāt aptuveni 400 000 studenšu ģimeņu izglītības atbalsta ietvaros ir saņēmušas ar nosacījumiem pamatotus naudas līdzekļus. Ārpus naudas pārvedumu programmām aptuveni 500 000 sieviešu bēgļu, kurām nepieciešama aizsardzība, ir nosūtītas uz attiecīgajiem dienestiem, un aptuveni 550 000 sieviešu bēgļu ir izmantojušas aizsardzības pakalpojumus, kas sniegti mehānisma finansētos projektos.

5. Uzraudzība, izvērtēšana un revīzija

2024. gadā ziņošana par mehānisma sasniegumiem joprojām balstījās uz mehānisma rezultātu satvaru[31] un mehānisma pārmaiņu teoriju[32]. Trīspadsmitais mehānisma uzraudzības ziņojums tika publicēts 2024. gada decembrī, un tam var piekļūt *ENEST* ĢD tīmekļa vietnē[33].

Komisija 2024. gada beigās parakstīja jaunu līgumu, lai nodrošinātu mehānisma uzraudzības un datu pārvaldības sistēmas, kas izveidota saskaņā ar pirmo tehniskās palīdzības līgumu (*SUMAR*)[34], turpināšanu. Sākotnējais *SUMAF*[35] līgums beidzās decembrī; tā ietvaros ziņots par

[31] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/23babb53-e316-4361-b373-78f0ce1d663e_en?filename=EU%20support%20to%20Refugees%20in%20TR_Results%20Framework.pdf
[32] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/99c1bfa3-1853-42ff-ae3b-59622f7bdab1_en?filename=EU%20support%20to%20refugees%20in%20TR_Theory%20of%20Change%202024.pdf
[33] https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en
[34] Tehniskā palīdzība ES atbalsta bēgļiem Turcijā izpildes uzraudzībai – IPA/2024/461-735.
[35] Tehniskā palīdzība to darbību uzraudzības atbalstam, kuras finansē no Bēgļu atbalsta mehānisma Turcijā, – IPA/2021/429-105 (VI papildinājums līgumam IPA/2018/393-877).

127 uzraudzības misijām (kas aptvēra četras *ad hoc* misijas), 53 pārbaudēm uz vietas un 112 uzraudzības misijām[36].

2024. gada maijā Komisija parakstīja pamatlīgumu par mehānisma galīgo izvērtēšanu. Pēc mehānisma stratēģiskā vidusposma novērtējuma 2021. gadā galīgajā novērtējumā galvenā uzmanība jāpievērš mehānisma otrajai maksājumu daļai, un tas būtu jāpabeidz 2025. gada beigās, iezīmējot mehānisma noslēgšanu.

2024. gada aprīlī Eiropas Revīzijas palāta publiskoja mehānisma otro lietderības revīziju. 2024. gada 24. aprīlī tika publicēts revīzijas ziņojums, t. sk. Revīzijas palātas konstatējumi un ieteikumi, un Komisijas atbildes, un viss minētais ir pieejams tiešsaistē[37]. Būtisks Revīzijas palātas ieteikums bija Komisijai uzlabot veidu, kādā tiek mērīta mehānisma projektu ietekme, un sākt diskusiju ar dalībvalstīm un Turcijas iestādēm par to, kā nodrošināt to ilgtspēju.

6. Saziņa un pamanāmība

2024. gadā tika turpinātas darbības ar mērķi veicināt mehānisma darbību pamanāmību un palielināt informētību par palīdzību, ko ES sniedz Turcijai bēgļu izmitināšanā. Tā kā šajā laikposmā strauji palielinājās negatīvā oficiālā retorika un sabiedrības noskaņojums pret bēgļiem, darbības tika vērstas uz ES palīdzību bēgļiem un uzņēmējkopienām pēc 2023. gada februāra zemestrīcēm. Piemēri: i) preses pārstāvju brauciens 2024. gada janvāra beigās; ii) vairāki veiksmes stāsti un videomateriāli; iii) 2023. gada februārī ciešā sadarbībā ar ES dalībvalstīm Ankarā organizēts pasākums, publikācija, video un foto albums "Spēcīgāki kopā" par ES glābšanas darbinieku lomu palīdzības sniegšanā bēgļiem un uzņēmējkopienām; un iv) komisāres E. Ferreiras vizītes plašā pamanāmība 2024. gada aprīļa beigās.

7. Secinājumi un turpmākie pasākumi

Mehānismu 2024. gadā turpināja īstenot. Līdz 2020. gada beigām tika noslēgti līgumi par visu mehānisma darbības budžetu, un līdz 2024. gada beigām tika izmaksāti 5,7 miljardi EUR. Mehānisms turpināja sniegt tik ļoti vajadzīgo palīdzību bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā. Papildu palīdzība bēgļiem, kas piešķirta 2020.–2024. gadam, ir paredzēta, lai nodrošinātu mehānisma sasniegumu ilgtspēju.

Turpmākie pasākumi citu starpā ir šādi:

- *turpmāka visu mehānisma projektu efektīva īstenošana ar mērķi atbalstīt bēgļus un uzņēmējkopienas saskaņā ar pareizas finanšu pārvaldības principiem;*
- *ar mehānismu saistītu saziņas darbību turpmāka īstenošana;*
- *pēdējās mehānisma koordinācijas komitejas sanāksmes organizēšana 2025. gadā;*

[36] Kumulatīvie rādītāji 2017. gadā.
[37] https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2024-06/SR-2024-06_LV.pdf

- *papildu atbalsta bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā plānošana 2025.–2027. gadam, lai nodrošinātu mehānisma sasniegumu ilgtspēju.*